Відтепер він голився двічі на день: ранком, коли сходив у майстерню, та увечері, по роботі, і то тільки для того, щоб зайвий раз з безжальною і трохи нарочитою одвертістю нагадати собі, що він старіє. Чіпким, точним зором фахівця Майстер Пігмаліон обмацував своє обличчя в дзеркалі і помічав найтонші зморшки біля очей, зібгану шкіру од широко розкриленого носа до підборіддя, підозріло високе чоло, що, здавалося, вищало з кожним днем (острівок чубка обступали білі серпи залисин), і очі, в яких уже давно не світилося колишнє молодече завзяття, а тільки віддзеркалювалася меланхолійно ніжна, як рання сивина, втома. І чим довше вдивлявся Майстер у своє обличчя, тим чужішало воно, бо ще ніби вчора уявлявся собі молодим, трохи не юнацького віку: поріг між юністю й зрілістю він переступив непомітно, безболісно, навіть не розгледівши його крізь вуаль, що зіткав довкола себе із витворів уяви та хисту.

Тим болючіше було усвідомити раптом, що він уже не молодий, що невблаганно старіє.

А позаду, здавалося, нічого нема, окрім ясного миттєвого спалаху, який зветься дитинством, та кількох тисяч роботів довкола, в блакитній оазі серед вічної пустелі, роботів, кожен з яких носить обличчя, виліплене ним, Великим Майстром.

Особливо гнітили його вечори. Пігмаліон прокидався після роботи, наче після сну з прекрасними кольоровими видіннями, піднімався до себе, з'їдав приготовлений роботом обід і виходив на терасу. Троє сонць (він усе ще за земною звичкою називав їх сонцями), ясніючи, наче три старовинні бронзові щити, золотистий, оранжевий і ніжно-зелений, — одне по одному пірнали за розмитий маревом обрій; але небо, сухе й шорстке, позбавлене лагідної земної глибини, вбиралося в багатобарвний веселковий серпанок, переливалося й полум'яніло. Жовте люстро слюдянистих пісків довкола оази, де на крихітнім клаптикові існував створений ним, Великим Майстром, світ, віддзеркалювало барви неба, геть розбовтуючи їх і пропонуючи Майстрові химерний коктейль із кольорів у плоскодонній, зі стрімко вигнутими краями піалі.

Замолоду він щовечора, сидячи в кріслі на терасі, пив той коктейль кольорів і завжди відчував спрагу. А зараз дивився довкола сухими, байдужими очима.

Відтак наставала мить, якої Пігмаліон боявся тепер найбільше. Прохолодний вітрець, який віяв од океану, що по той бік пустелі, раптом влягався; натомість сутінки, провісники білої і задушливої ночі, скрадалися по барханах і пустелях, і вимурувані його роботами будинки, і рівна, присмалена долоня космодрому по той бік селища, на узгір'ї, і блакитно-зелений парк унизу, довкола вілли Майстра, парк, де кожне дерево, кожна квітка і кожна бадилина були витворені його, Майстра, уявою та руками за літа, що збігли, як збігає з гірських озер вода, потроху розмиваючи греблю,— все довкола неживе, штучне, синтетичне (бо з живого у цій барвистій піалі був лише він, Пігмаліон) щедро видихувало настояну за довгий тутешній день на сяєві трьох сонць суху, млосну гарячінь, і те жалке дихання потроху роз'ятрювало, наструнювало кожен його нерв, аж поки груди Майстра не починало судомити од безпричинного жалю та смутку. Виснажений тим вогнем, він ішов з тераси у вітальню, сідав до телевідеофонів і дзвонив напівзабутим і зовсім забутим знайомим по усіх поселеннях барвистої планети за тисячі й десятки тисяч кілометрів од його експериментального селища. Але крізь мертве скло екрана проступали такі ж мертві, дивовижно симетричні, бездарно правильні лиця конвейерних роботів. Було літо, час відпусток, люди роз'їхалися по островах в океані або полетіли на далеку, усе ще манливу Землю.

Втім, коли хто відгукувався на дзвінок, Майстрові після розмови робилося ще сумніше. Знайомі жили чужим і дикуватим, як на його погляд, життям, сенс якого він давно перестав розуміти, і Майстер не мав чого їм сказати, окрім ввічливих привітань та банальних загальностей, що од них його аж нудило. І Пігмаліон, нудьгуючи вечорами за живим людським голосом, все частіше вмикав службу часу планети і слухав дикторку, яка монотонно сповіщала про неспинний плин годин, хвилин та секунд.

Цей голос повертав Майстра до життя.

Він повільно сходив униз та йшов парком і вулицями селища; зустрічні роботи, вільні од нічної зміни у шахтах, прогулювалися по тих же вуличках та алеях парами й поодинці; вони чемно віталися до нього і вбиралися в усмішки, які придумав для них він, Великий Майстер; роботи були прекрасно складені, навіть вродливі, і кожен з них мав власне, неповторне обличчя, і це було геніально – придумати стільки облич, які не повторюються, це страшенно тішило Пігмаліона. Але тепер, дещо несподівано для себе, він став помічати, що насправді крізь тисячі витворених ним облич а роками починає проступати одне і те ж старіюче обличчя — обличчя Пігмаліона, обличчя, яке він зараз майже ненавидів.

Він проходив крізь своє селище, наче голка без нитки крізь шитво, нічого не залишаючи по собі, бо його роботи не мали емоцій, а відтак і емоційної пам'яті, це була категорична вимога Вченої Ради Землі, яка дозволяла йому цей великий експеримент; механічний мозок вмикався лише тоді, коли Майстер потрапляв у їхнє зорове поле; тоді на їхніх обличчях з'являється запрограмований ним усміх. Але за хвилю, тільки-но Пігмаліон проминав роботів, вони уже не пам'ятали Майстра і не думали про нього, як і ні про що взагалі не думали, ковзаючи ним, Майстром, створеними очима по барвистих переливах неба чи побожно принюхуючись до ним же створених квітів у парку, квітів, які пахли розпареною трьома сонцями гумою, пластиком і синтетичними фарбами.

Він проходив крізь селище і піднімався на узгір'я, де на краю космодрому стояла склеєна роботами за його проектом із скла та кольорових пластмас кав'яренька, диво новітньої архітектури, як і все, за що він брався; хоч диво це не було кому поцінувати, бо навіть земними ракетами зараз кермували запрограмовані роботи, в головах яких не було нічого, окрім карт Галактики, правил космічного руху і схем основних вузлів корабля. Поки Пігмаліонові роботи розвантажували та навантажували ракету, вони, жонглюючи цифрами і технічними термінами, випивали по кілька чашок кави і завченою низкою, по старшинству, вертали на космодром. Це була його примха — забавкова

кав'яренька, коли він уперше відчув, що старіє, що страшно нудить самотою і вечорами йому треба кудись іти, будь-куди, аби лише мати ілюзію руху; насправді ж йому не було куди йти — і в кав'ярні, як і в цілім всесвіті, на нього ніхто не ждав, навіть вона, Галатея, бо Галатея теж була тільки ним сотворений робот, але з геніально вродливим обличчям.

Зачувши його ходу, Галатея зустрічала Майстра посередині зали, залитої мерехтливим сяєвом бузково-білої ночі, бо кав'ярня не мала штучного освітлення, вона живилася світлом, що лилося згори крізь сферичну скляну баню. Галатея опускала очі і згинала в колінах ноги, ледь-ледь піднявши грацiйним жестом поділ по-старо-світському довгої сукні. Майстер бачив такий уклін у давніх фільмах і подарував його Галатеї. Підійшовши до свого творіння, Пігмаліон тремтячими пальцями пробігав по її божевільно гарному обличчі і відсмикував руку, ледве діткнувшись мертвого холоду еластичної гуми.

Чашечку кави,— глухо казав Майстер і сідав за крайній столик біля скляної стіни, а вона, дивовижно струнка та грацiйна, звично приносила йому на старовинній срібній таці каву, що парувала, і довга легка сукня гойдалася на ній, наче дзвін, і од того подзвону серце його голосно і боляче калатало.

Вона вмикала музику, і під сферичним дахом кав'ярні пливли напрочуд мелодійні, ніжні і тужні пісні народу, якого вже давно не було у всесвіті, бо Галактика знала тепер лише землян, лише людей, але кров якого все ще стугоніла у скронях Майстра, як стугонить у металевих чи пластмасових трубах підземна ріка, відведена вправними інженерами з-під міста. Потім Галатея сідала навпроти Майстра, і він милувався її світлим, сповненим глибокої внутрішньої гідності, туги й приваби обличчям, як різьбяр милується власною скульптурою, хоч то й не був лише його витвір, бо, ліплячи це обличчя в гарячкові години натхнення, Пігмаліон мав перед собою відбиток із прадавньої парусини, мальованої народом, чиї пісні його так зворушували.

А за скляною стіною, і довкола, і вгорі, підсвічена барханами та небозводом, де все ще вирували прижухлі відблиски оранжевого, золотистого і зеленого сонць, німувала застигла нерухома каламуть літньої ночі. І недавній смуток та жаль за чимось значнішим, праведнішим, що існувало десь поза ним і чого він не звідав, та вже ніколи й не звідає, знову тихо скрапував у душу Пігмаліона, і він знову почувався комашкою, ув'язненою мільйони років тому в ясно-синьому смарагдовому кристалі і тепер виставленою в присмерковім залі геологічного музею...

Подеколи з пустелі на блакитних гравітаційних крилах прилітав стрункий, вродливий, наче міфічний молодий бог, бородань. Він залишав крила біля ґанку, і вони синювато леліли за склом, наче крила африканського опівнічного метелика, а сам заходив до кав'ярні, кивав Майстрові і просив у Галатеї чашечку кави. І Галатея так само грацiйно, як і до Майстра, підходила до цього зайди, що, не приховуючи, милувався її прекрасним обличчям, і сукня так само видзвонювала на її ідеально-стрункій поставі. Майстер по-смішному ревнував власне творіння до зухвалої молодості, сили та вроди бороданя і поскоріше замовляв другу чашечку кави, аби Галатея сіла до його столу і дивилася тільки на нього, Великого Майстра. З бороданем Пігмаліон досі як слід не зазнайомився, хоч зустрічав його в цій пустелі уже близько року. Попри все, він був холодний та байдужий до людей, хоч і страждав од самотності. Тільки за першої зустрічі Майстер з обов'язку перед настановами Вченої Ради, яка неохоче дозволила йому цей нечуваний експеримент, експеримент творця, бога, Всевишнього — сотворити серед пустелі замкнену в собі модель цивілізації,— поспитав бородатого зайду, хто він, і бородань відповів йому аж надто стисло:

— Ніхто...

Майстер вдовольнився і з тої відповіді, аби не виглядати смішним та старосвітським, присікуючись до людини, яка має за ліпше жити в пустелі, а не на гамірливій, перенаселеній Землі чи в людському поселенні на одній із планет Галактики серед раціональних і непробудно

оптимістичних завойовників всесвіту. Втім, зайда і справді був ніхто, химерний уламок могутньої цивілізації, якому ніколи не сотворити світу, що його сотворив у богоподібнім вибухові натхнення він, Великий Майстер Пігмаліон...

Ця божевільна думка запульсувала в мозкові Майстра одного такого вечора, коли гарячі сутінки, млість і туга за незвіданим напливали з пустелі, билися об його терасу, перекочувалися великими хвилями через Пігмаліона, і вже не було чим дихати. Він довго опирався цій ідеї, але якось увечері наказав Галатеї з'явитися в майстерню, і вона зайшла тихою, граційною ходою; очі мадонни, богоматері дивилися крізь Майстра, бо вона не навчена була відчувати. Майстер наказав їй роздягатися, і вона слухняно роздяглася, відкривши своє прекрасне, виліплене чутливими пальцями Великого Майстра тіло з рожевими сосками на півкулях грудей і каштановим трикутником між стрункіх стегон; і він наказав Галатеї лягти на операційний стіл, і вона лягла, і Пігмаліон схилився над нею і вимкнув її, як вимикав телевізор, електробритву чи магнітофон. І Галатея лежала перед ним, нерухома та безголоса, як лялька, в якій поламалася пружина, і її вії уже не тремтіли, як тремтять шовкові фіранки на вікнах його майстерні, коли вітер приносить з далекого океану через піски пустелі запах солоних хвиль. Тепер вона була мертвіша, ніж будь-коли, навіть до свого сотворіння, бо тоді вона уже існувала в уяві Майстра.

І настали найщасливіші дні Майстра, шість днів творіння, в які він почувався богом.

Тепер Майстер знову, стомившись, любив заходити до телекімнати, що було спротивіла йому.

Відчувши, що думка й уява ходять по колу, наче воли на древньоєгипетській фресці, він тікав з майстерні, падав у крісло і вмикав водночас усі чотири програми, що їх транслювала в космос Земля. Стіни телезали наливалися зеленкувато-срібним світлом, відтак крізь те марево проступали барвисті пасмуги, що зав'язувалися у все тугіші

вузли, і шум міських залюднених вулиць, шепіт трав у степових заповідниках, лемент пташиних базарів на островах, крики породіль і перші схлипи новонароджених впливали до кімнати; Земля транслювала у космос лише саму себе, таку, якою вона е зараз, цієї миті, транслювала для таких, як він, закинутих у галактичне безмежжя, аби її далекі діти почувалися менш самотніми. На одному з екранів над сонним містом сходило земне сонце, а на протилежній стіні залите електричними вогнями вечірнє місто вирувало, молодята блукали в парках, хлопчаки і дівчата витанцьовували на майданчиках та в кав'ярнях під клекіт оркестрів, і крупним планом за столиком кав'ярні — двійко молодят, він і вона, а літ їм — по сімнадцять, і сиділи вони, поклавши руки на плечі одне одному, а потім він пробіг пальцями по її щоці, по коротко стриженому, під хлопчика, волоссі, полоскотав за вухом і знову поклав руку їй на плече, худе, вугласте плече, яке ще не налилося зрілою жіночою повнотою, а на естраді танцювали вільно й легко, ніби пливли в пінистому потічку музики, а він стояв на дні потоку і заздро дивився на гнучкі юні постаті, що ширяють над ним. Двійко молодят за крайнім столиком цілувалися, і пальці їхніх рук переплітались, як переплітається трава в лузі чи очерет у березі.

Пігмаліонові знову закортіло туди, на Землю, він постарався бодай на мить забути свою торішню поїздку, і враз здалося, що на нього теж хтось чекає в цих кам'яних пічках, де замість вугілля палахкотять одвічні людські пристрасті. Але насправді ніхто не ждав Майстра на Землі, і минулого літа він сповна усвідомив цю сумну істину. Він бродив зеленими вечірніми вулицями, між машин та людей, між столиків у літніх кав'ярнях, між вітрин, реклам, шелесту листя і шелесту голосів, і все навколо було таке, як і сьогодні на цім оманливім екрані, але все те було не для нього. Пігмаліон і до цієї подорожі розумів, що, заповнений по вінця самим собою і своєю творчістю, він не навчився, як того вимагав узвичаєний людський побут, спілкуватися з людьми. Він не вмів легко, як інші, переступити поріг між собою й іншою особистістю і страждав од цього, сидячи на парапеті між тротуаром та вулицею, на гамірному міському перехресті, і людський потік перекочувався через Майстра, як вода

через гранітний кругляк, що тисячоліттями лежить на дні ріки і геть обріс зеленим слизом.

Ніколи ще не почувався він таким старим та самотнім, як торік у місті, повному людей.

Дівчина літ вісімнадцяти у короткій блакитній сукні і білій блузці пробиралася крізь натовп до парапету і зупинилася неподалік Майстра. Серце Пігмаліона затріпотіло, наче тої миті, коли дізнався, що йому дозволено його великий експеримент; він гарячково підшуковував у пам'яті слова, які личили б до цього випадку — він майже вірив, що дівчина теж самотня і сама доля, змилостивившись, послала її Майстрові. Але слова вихопилися дурні, банальні, бо те, що для іншого було звичайно, з вуст Пігмаліона звучало неприродно і ницо. Він ждав, перестраханий, що дівчина, уникаючи недолугих залицянь літнього чоловіка, пірне в натовп, але дівчина засміялася і спитала: "А ви тут справді самі?" — "Сам". — "Отак самі й сидите?" — стільки наївного, юного подиву було в її голосі, що Майстер засоромився, спробував боронитись. "Але ж і ви — самі. Хіба це так уже неприродно — бути самому?" — "Я – чекаю".— "Кого ж ви чекаєте?" — посмутнілим голосом запитав Пігмаліон. "Ось побачите". А до неї уже поспішав молодик із простуватим обличчям посередності, обличчям, від якого відмовився б найпримітивніший його робот, але дівча пішло за тим молодиком, навіть не озирнулося на Великого Майстра: Пігмаліон, дивакуватий чоловічок", що самотньо сидів на парапеті, вже не існував для неї. Він почувався богом, якого замуровано в гробниці, — Майстер кохався в давньоєгипетському мистецтві. Там були люди і боги, і боги були самотні, і їхні нерухомі, вибалушені очі випромінювали відчай.

Він повернувся до готелю, вклався в ліжко і довго згадував ніч, задля якої, власне, й приїздив у це місто. Та давня ніч була така не схожа на сьогоднішню! Йому ще не було вісімнадцяти. Вони здибалися випадково на концерті й познайомилися, а потім блукали вулицями вечірнього міста, і в їхніх душах усе ще звучали мелодії великих композиторів минувшини, і кожне слово їхнє було повне глибокого смислу, а може, це йому тепер

здається. А потім вони всю ніч просиділи в парку над рікою, і Пігмаліон віддав їй свого светра, бо ніч видалася холодна. Вона спала, поклавши голову з двома пругкими кісками йому на коліна, аж поки по той бік річки, з луків, не вигулькнуло сонце і небо стало схоже на небо його теперішньої планети. Вона випрасувала сукню в його студентській кімнатці і пішла від нього, не сказавши ні імені, ні адреси: домовилися, що він ждатиме на неї увечері біля парапету, на перехресті вулиць, де чекала па того простакуватого молодика дівчина в блакитній сукні. Він чекав трохи не все літо, чекав щовечора, але вона так і не прийшла і вже не прийде...

Пігмаліон вимикав телеекрани, сходив у майстерню, клав руки з чутливими владними пальцями музики або різьбяра на її податливе лице, заплющував очі — і обличчя Галатеї під його пальцями мінялося. Це вже не було ідеально правильне, іконописне лице красуні-богоматері, це було лице, яке Пігмаліон бачив на своїх колінах тієї літньої ночі у мерехтливих світанкових відблисках, яке він цілував і пестив, обличчя, про яке він казав: "Ти така гарна..." — а вона посміхалася: "Де вже там гарна? Довгоноса, пащекувата. Як моя мама каже — на любителя..." Він клав руки на її плечі, груди, стегна, і все набирало природніших земних форм, бо вій творив зараз ту, котру любив...

І настав день сьомий, коли Великий Майстер відійшов від операційного столу, сів на підвіконня, а по кількох хвилинах вона розплющила очі, уже не прозорі, безхмарні очі робота, а очі людини, бо вогонь свідомого життя жеврів у них. Галатея повела очима по кімнаті, побачила Майстра і усміхнулася; відтак побачила в люстрі на стелі себе, голу-голісіньку, схопилась на ноги і затулилася руками — це був інстинктивний рух Єви, її праматері, і Пігмаліон подивувався дивовижній схожості світу живого. Він засміявся і сказав піти за перегородку, де на неї чекало зіткане роботами за його, Майстра, малюнком вбрання.

Коли вона одяглася і з'явилася перед його очі, Пігмаліон раптом подумав, що недаремно він стільки вечорів чекав на неї там, на

перехресті міських вулиць,— вона ж таки прийшла до нього, хіба що трохи, літ на п'ятнадцять, запізнилася.

Уперше Майстер сидів на терасі не сам.

Було раннє надвечір'я, і од щедрості барв наморочилося в голові.

— Це усе сотворив я, — він погордливо кивнув на селище серед пустині, на гумово-синтетичний сад, на юрми роботів у алеях, роботів, які старанно вдавали, ніби живуть. — Світ, який існує сам у собі і не має внутрішньої потреби спілкуватися з іншими світами. Але прийде час, люди стомляться жити,— Майстер висповідував найпотаємніше,— і тоді мій світ перекинеться на інші планети, де поки що живуть люди...

— І це все сотворив ти? — вона показала на безкінечні бархани пустелі і на барвисту парасолю неба над пісками.

— Ні, це не я, — холодно посміхнувся Майстер, вперше глянувши на сотворений ним світ сторонніми очима: він справді видавався таким крихітним порівняно з безмежжям всесвіту!

— А хто ж сотворив усе це? — в голосі Галатеї забриніло щире захоплення.

— Може, бог, — Пігмаліон саркастично скривив уста.

— А бог — це як і ти, але більший?

— Я сотворив тебе, чого не зумів зробити бог,— відповів Майстер.

Вона опустилася на коліна і поцілувала йому руку.

По кількох щасливих днях, піднявшись з майстерні, од своїх роботів, що в їхніх обличчях було тепер щось від нервово-вуглуватого виду Галатеї, на терасу, Майстер завмер, глибоко зворушений. Вбрана в ясно-синє плаття, вона сиділа в глибокім розлогім кріслі, склавши довгі і тонкі руки, наче крила, на колінах та дивилася, в бік космодрому, на краю якого жевріла у барвах надвечірніх сонць кав'ярня. Майстер спіймав її тривожний, заглиблений у себе погляд, ніби Галатея бродила в ці хвилини по краєчку далекого спогаду і боялася оступитись. Пігмаліон нечутно підійшов, поклав руку їй на плече. Галатея здригнулася.

— Ти пам'ятаєш мене? — запитав з радісною непевністю в голосі.

— Пам'ятаю... — Крізь її бліді щоки проступив рум'янець. — Тепер я пам'ятаю: ти прилітав до мене на блакитних крилах, у тебе була смішна борода і блискучі, іскристі очі...

— Ти мене дивуєш, — рівним, сухуватим голосом сказав Майстер. — За моїми розрахунками ти, колишня, не мусила б мати пам'ять. Виявляється, ти й тоді була щасливим винятком серед роботів. Мозок моїх роботів — чистісінький аркуш паперу, на якім я пишу все, що мені заманеться написати.

Приховуючи розпач, він опустився вниз і подзвонив головному роботові, аби вночі кав'ярню знесли, а на тім місці посадили пластмасовий сад, і хай на ранок сад цвіте. Тоді випив склянку вина, уперше за ці дні, відколи створив її, і вернувся на терасу. Але Галатеї на терасі не було. Кілька хвилин Майстер самотньо сидів у кріслі, як і тисячу вечорів до цього, і колишній страх перед присмерковими тінями пустелі скрадався до нього. Раптом він побачив на схилі пагорба, де стояла кав'ярня, ясно-синю постать Галатеї. Вона швидко піднімалася по доріжці, якою досі ходив лише він, Майстер. Пігмаліон схопився на ноги, метнувся з тераси і побіг селищем навздогінці за нею, не помічаючи здивованих роботів, що звично вклонялися йому вслід — на очах у роботів Майстер ніколи не поспішав.

Він завжди був для них втіленням вищої сили, яка породила і їх, і все довкола, до останньої піщинки в пустелі.

І все ж Пігмаліон запізнився. Він ще здаля побачив на тлі вечірнього неба по той бік скляної стіни блакитні крила зайди. Розпачливий гнів сколотнув його. Але Пігмаліон швидко отямився — будь-що, тільки не видатися смішним у нахабнуватих очах молодика. Зовні спокійний та розважливий, зайшов він до кав'ярні і навіть кивнув чужакові. Галатея і бородань сиділи за столиком одне дроти одного, наче ті двоє землян на телеекрані, і так само трималися за руки, і пальці їхніх рук перемовлялися між собою, як листя татарського зілля, коли в березі повіє вітер.

Вона підвелася назустріч Пігмаліонові і опустила очі:

— Це він, Майстре. Я так вдячна тобі, що ти мене сотворив і дав мені полюбити.

Він сам запрограмував їй любов і вдячність!

— Склянку вина, — сказав він, стенувши плечима, ніби це його ніяк не обходило, і сів за свій крайній, біля скляної стіни, столик.

Галатея слухняно принесла вино і одразу ж вернулася до бороданя. Вони бачили зараз лише одне одного, і Майстер скоро почав сумніватися, чи він ще є тут, на краю сизувато-білої нічної пустелі, од якої його відділяла лише прозора скляна павутина. Найрозумніше було б підвестися і піти до себе на терасу, де так тихо й самотньо, де він наодинці із всесвітом, але не було мужності ступити перших півкроку. Почувався порожнім, як бувають порожні оболонки його пластмасових ляльок, коли ті оболонки зношуються і він дарує роботам обнову, а колишні їхні тіла виставляє в музеї масок.

Великий Майстер з дивовижним спокоєм подумав, що це його останній вечір, бо все інше, що він мав, не варте було, щоб заради нього жити.

Він почав пригадувати Землю і хвилини, коли почувався щасливим. Але на пам'ять спливало лише перехрестя, де він безнадійно чекав на неї; а ще — безсонна минулорічна ніч у задушливому готелі, ніч безжальних, дратівливих спогадів, ніч, коли він так і не зумів заснути і трохи не до ранку слухав шум міста за вікном. Шум поволі гаснув, тільки машини все ще проносилися вулицею, шерехтячи колесами об асфальт, а люди нарешті заснули. Він одягнувся і вийшов на вулицю...

Майстер допив вино і дозволив собі озирнутися на них, але їх уже не було в кав'ярні; вони стояли по той бік скляної стіни, на бархані, і молодик, цей Ніхто, ладнав за спиною крила, а Галатея закохано стежила за кожним його рухом. Нарешті зайда одяг крила, повернувся до дівчини і взяв її на руки — дівчину, яку сотворив він, Великий Майстер! Вони плавно знялися в небо і попливли над білястими барханами в сизому мороці літньої ночі і розтанули, тільки у піднебессі, підсвічено далекими сонцями, ще раз прощально зблиснуло синім, наче океан, її плаття...

А Пігмаліон сидів у порожній кав'ярні, ненавидячи себе за те, що досі живе, і несподівано знову пригадував торішню піч, коли він вийшов з готелю на таку ж пустельну, як піски за скляною стіною, вулицю. Після вечірньої колотнечі дивовижними здалися йому безлюдні міські магістралі, бульвари, сквери, двори. Здавалося, що шерхіт його черевиків об бруківку — то єдиний звук у сонному місті. Небо над будинками було незвично високе, сріблясто-біле, серп молодого місяця виблискував на краю крихітної сизуватої хмарки, що ніби була настромлена на його гострий ріг; світлофори самотньо переморгувалися па перехрестях червоними, золотистими і зеленими, як сонце на його планеті, очищами. Але за ними ніхто не стежив, зграї голубів паслися на чоластих, брукованих вулицях, де вдень було так тісно машинам. Рівне бузкове світло падало з неба, як падає літній дощ, висріблюючи шибки вікон, бані

давніх соборів, листя тополь; і лише під деревами що тремтіли ніжні зеленкуваті присмерки. Майстер ішов навмання, куди очі бачили, і ритм його тихої розважливої ходи поволі брав гору над його нічним відчаєм, і думки Пігмаліона потроху світлішали, випогоджувалися, і давно вже душу його по сповнювала така задумлива, добра тиша.

Того досвітку він зрозумів глибоку мудрість природи, яка після бурхливих пристрастей молодості дарувала людині роки спокійної замисленої ходи...

1969